

РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР ТВОРЧОСТІ ІВО АНДРИЧА

Оксана Микитенко

пр. н. с., д-р. філол. наук, Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського
вул. Володимирська, 54, Київ, Україна, 01030,
Mukutenko_OO@nas.gov.ua

THE RELIGIOUS DIMENSION OF IVO ANDRYCH'S WORK

Oksana Mykytenko

Lead. Res, Dr. f. Sc. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and
Ethnology Volodimirska St., 54 Kyiv, Ukraine, 01030
Mukutenko_OO@nas.gov.ua

4–5 грудня 2020 р. у Белграді відбулася міжнародна наукова онлайн конференція «Андрич і релігія», організована Інститутом Андрича при Белградському університеті. Ім'я всесвітньо відомого сербського письменника, нобелівського лауреата Іво Андрича незмінно викликає увагу як читачів у всьому світі, так і науковців різних країн. Проведення міжнародної конференції, яка б розглянула у ракурсі поетичного і тематичного вираження релігійний вимір творчості Іва Андрича, передбачало залучення як літературознавців, так і представників інших спеціальностей, зокрема, етнології, мовознавства, філософії. Це наголосила у вступному слові директор Інституту Андрича, колишній декан філологічного факультету Белградського університету проф. Олександра Вранеш, сердечно привітавши учасників та висловивши надію на можливість очного спілкування у наступному році.

Конференція мала досить камерний характер і невелику кількість доповідачів, що було зумовлено як онлайн форматом, що дозволив приєднатися у якості слухачів значній кількості студентів, так і наданим учасникам часом, коли представлені доповіді були по суті лекціями перед широкою аудиторією та, за погодженням із учасниками, були записані для подальшого використання у навчальному процесі. Обраний формат стає, безперечно, вже звичним, який, водночас, дає можливість і узвичаєному спілкуванню, питанням та дискусії.

На пленарному засіданні прозвучали дві доповіді. Проф. др. Габрієла Шуберт (Німеччина) у доповіді «Релігійний та біблійний зміст у романі І. Андрича “Проклятий двір” (1954)» наголосила на присутності релігійної теми, зокрема біблійного наративу як постійного джерела натхнення, у творчості письменника. Водночас в образах головних героїв роману «Проклятий двір» – Джема і Чамила, Андрич реалістично зобразив долю й страждання людей унаслідок релігійної сегрегації, метафорою пекла передавши локус бучегарні.

Доповідь проф. др. Желімира Вукашиновича (Белград) «Андричевий міст над безоднею, або чи можемо ми існувати разом?» було присвячено філософським аспектам, зокрема екзистенціальним сенсам творчості Андрича, що свідчать про нездоланність понять релігії та мистецтва як животворних чинників буття. Андрич довів, що попри історичне насилля, релігійний поділ та власний трагічний досвід людина залишається нездоланною завдяки своїй творчості, відтак твори письменника набувають виміру хроніки та стають дороговказом для сучасності.

Упродовж двох секційних засідань, які також відбувалися у пленарному режимі, було заслухано доповіді: «Іво Андрич: пошуки істини у світі без Бога», яку представила др. філол.н. Оксана Микитенко (Київ), підкресливши, що для Андрича характерне фольклор-

не, амбівалентне сприйняття ідеї Бога, зокрема як пошуку істини, що можна уявити як тематичне коло, або парадигматичну модель – у науковому тексті (докторська дисертація), медитативних подорожніх нотатках та оповідній нараці. «Хто є Анічним Богом?» запитала у своїй доповіді др. Светлана Шеатович (Белград), представивши психологічний аналіз образу Аніки з оповідання Андрича «Аніччини часи», в якому жінка, котра протистоїть звичаям патріархального середовища та законам віри, стає жертвою акту насилля та ритуального вбивства.

Дві доповіді було присвячено одному з найбільш знакових творів Андрича – оповіданню «Лист із 1920 року», надрукованому у 1946 р., відразу після завершення II світової війни. Др. Тетяна Самарджия (Белград) у доповіді «Сто років по тому: релігійні спокуси в Андричевому «Листі із 1920 року» звернулася до розгляду письменницьких пересторог та передбачень тих викликів, що зумовили «планетарну пандемію релігійної нетерпимості» у сучасній Європі та світі. Зупинившись на теоретичному значенні релігійних ізотопій, доповідачка зауважила важливість біблійного аналізу гіпокризії (лицемірства) та спокуси (гріха) як її наслідків, зосередила увагу на проблемах релігійної удаваності як причини неприйняття іншого, що мало трагічні наслідки у сучасній історії. Продовжуючи розгляд цього ж оповідання, Олександр Петрович (Східне Сараєво) у доповіді «Прометей Гете у “Листі із 1920 року” Андрича» поставив під сумнів загальний висновок стосовно твору лише як «трактату ненависті між релігійними спільнотами у Боснії та Герцеговині», підкресливши його інший вимір, а саме вплив німецької – європейської художньої та філософської традиції, зокрема образу Прометея Гете, важливий для розуміння авторського світогляду.

Три доповіді, котрі було заслухано під час другої секції, також мали інтердисциплінарний характер. Зокрема, предметом уваги др. Саши Кнежевича (Східне Сараєво) – «Смерть і перехід в інший світ у Андрича», стала народна культура певного етнокультурної традиції, зокрема обряди та уявлення, пов'язані зі смертю, та їх художнє сприйняття в авторському художньому тесті.

Лінгвістичний аналіз концепту «жертви» у сербській мові на матеріалі романів І. Андрича «Міст на Дрині» та «Проклятий двір» запропонувала мр. Драгана Керкез (Белград), наголосивши на специфіці сербської мовної картини світу, де «жертва» виступає не лише ядром концепту, але й представляє одну з найважливіших – ключових ідей, представлених у творчості Андрича.

У контексті культурологічного аналізу перекладознавства було подано доповідь др. Ани Стоянович (Белград) «Андрич у релігії та релігія у Андрича: переклад культурно-релігійних елементів». На прикладі італійського перекладу роману «Міст на Дрині» доповідачка зауважила проблему «присутності письменника у творі», пов'язану із нерідко довірливим прочитанням оригіналу перекладачем, необхідністю культурологічних і мовних пояснень. Це особливо стосується творчості Андрича, де представлено зіткнення культур Сходу і Заходу, коли сформована традиція полірелігійної спільноти ставала неподільною «третьою» культурою, нерідко незрозумілою для іншомовного читача.

Конференція «Андрич і релігія» ще раз засвідчила велику увагу, яку викликають співзвучні нашому часу художні та філософські ідеї визначного сербського письменника, творчість якого стала незаперечним надбанням світової культури.

Дата подання матеріалу в редакцію – 30 червня 2021 р.